

Africký makroregion (Subsaharská Afrika)

1. Vymezení a společné znaky makroregionu

- **Geografické vymezení:**
 - Část Afriky ležící jižně od Sahary.
 - Zahrnuje oblast Sahelu, západní, střední, východní a jižní Afriku a ostrov Madagaskar.
- **Společné charakteristické rysy:**
 - **Přírodní bohatství:** Obrovské zásoby nerostných surovin, rozmanitá příroda.
 - **Ekonomická zaostalost:** Většina států patří mezi nejméně rozvinuté země světa (LDC).
 - **Demografická exploze:** Nejvyšší porodnost a přirozený přírůstek na světě, mladá věková struktura.
 - **Zdravotní a sociální problémy:** Vysoká kojenecká úmrtnost, nízká střední délka života, pandemie (AIDS, malárie), podvýživa, negramotnost.
 - **Etnická a jazyková pestrost:** Tisíce etnických skupin a jazyků, často v rámci jednoho státu.
 - **Politická nestabilita:** Časté občanské války, etnické konflikty, korupce, autoritářské režimy.
 - **Dědictví kolonialismu:** Uměle vytvořené hranice nerespektující etnické rozdělení, jednostranná závislost ekonomik.

2. Přírodní podmínky

- **Geologická stavba a reliéf:**
 - Základem je starý a stabilní **Africký štít** (součást Gondwany).
 - Převažují plošiny, pánve a náhorní roviny. Pohoří jsou méně častá.
 - **Východoafrická příkopová propadlina:** Obrovský zlomový systém (rift), projev deskové tektoniky (Afrika se zde trhá). Vznikla zde velká jezera a vysoká sopečná pohoří.
 - **Nejvyšší hora:** Kilimandžáro (Uhuru, 5895 m).
 - **Největší pánev:** Konžská pánev.
 - **Pohoří:** Dračí hory (jih), Etiopská vysočina (východ).
- **Podnebí:**
 - Poloha převážně v tropickém pásu (symetricky kolem rovníku).
 - Klimatické pásy se opakují od rovníku na sever a na jih.
 - **Rovníkový (ekvatoriální) pás:** Konžská pánev, pobřeží Guinejského zálivu. Stále horko a vlhko.
 - **Subekvatoriální (tropický střídavě vlhký) pás:** Nejširší pás, střídání období dešťů a sucha (savany).
 - **Tropický suchý pás:** Okraje Sahary (Sahel) a pouště na jihu (Kalahari, Namib).
 - **Subtropický pás:** Úplný jih Afriky (Středomořské podnebí).
- **Vodstvo:**

- **Řeky:**
 - **Kongo (Zair):** Nejvodnatější řeka Afriky, obrovský hydroenergetický potenciál.
 - **Niger:** Významný pro západní Afriku.
 - **Zambezi:** Viktoriiny vodopády.
 - **Oranje:** Jižní Afrika.
- **Jezera:**
 - Většina je **tektonického původu** ve Východoafrické příkopové propadlině.
 - **Viktoriino jezero (Ukerewe):** Největší jezero Afriky (plošně).
 - **Tanganika:** Nejhlubší jezero Afriky (kryptodeprese).
 - **Malawi (Ňasa):** Velká druhová rozmanitost ryb (cichlidy).
 - **Čadské jezero:** Bezodtoké, mělké, vysychá.
- **Biosféra a půdy:**
 - Opět pásovitá zonalita odpovídající klimatu.
 - **Tropický deštný les:** Konžská pánev. Obrovská biodiverzita, ohrožen těžbou dřeva. Půdy červenozemě a žlutozemě (rychlý koloběh živin, málo úrodné).
 - **Savany:** Nejrozšířenější biom. Travnaté pláně s roztroušenými stromy. Domov velkých stád býložravců a šelem (národní parky Serengeti, Masai Mara). Půdy červené.
 - **Pouště a polopouště:** Sahel (pás na jihu Sahary), Kalahari, Namib.

3. Obyvatelstvo

- **Růst a struktura:**
 - Nejrychleji rostoucí světadíl, demografická exploze.
 - Extrémně mladá věková struktura (více než 40 % obyvatel pod 15 let).
 - Nízká střední délka života, vysoká kojenecká úmrtnost.
- **Rozmístění:**
 - Nerovnoměrné, závislé na přírodních podmínkách (srážky, úrodnost).
 - **Nejvyšší koncentrace:** Pobřeží Guinejského zálivu (Nigérie), oblast Velkých jezer (Rwanda, Burundi), Etiopská vysočina, východní pobřeží JAR.
 - **Řídké osídlení:** Pouště, tropické deštné lesy.
- **Etnické složení:**
 - Mimořádně pestré, stovky etnických skupin a kmenů.
 - **Příklady:** Jorubové, Hausové (Nigérie); Amharové, Oromové (Etiopie); Zuluové, Xhosové (JAR); Kikujové (Keňa).
- **Jazyky:**
 - Tisíce místních jazyků a dialektů.
 - Úředními jazyky jsou často jazyky bývalých koloniálních mocností (angličtina, francouzština, portugalština).
 - Rozšířená je svahilština (východní Afrika).
- **Náboženství:**

- **Tradiční africká (animistická) náboženství:** Stále velmi rozšířená, víra v duchy a síly přírody.
- **Křesťanství:** Dominantní na jihu, ve středu a části východní Afriky.
- **Islám:** Dominantní v severní části regionu (Sahel) a na východním pobřeží.
- Často dochází k synkretismu (mísení) křesťanství/islámu s původními věrami.

4. Hospodářství

- **Celková charakteristika:**
 - Nejchudší a nejméně rozvinutý makroregion světa.
 - Převážná většina obyvatel pracuje v **primárním sektoru** (zemědělství, těžba).
 - Slabě rozvinutý průmysl a služby. Špatná infrastruktura.
 - Vysoká zahraniční zadluženost, závislost na zahraniční pomoci.
- **Zemědělství:**
 - **Samoživitelské (subsistenční):** Převažuje. Pěstování plodin pro vlastní spotřebu (jamy, batáty, maniok, proso, čirok).
 - **Plantážnictví:** Pěstování plodin na vývoz (monokultury), pozůstatek kolonialismu.
 - **Káva:** Etiopie, Pobřeží slonoviny, Uganda.
 - **Kakao:** Pobřeží slonoviny, Ghana (světový lídř).
 - **Čaj:** Keňa.
 - **Podzemnice olejná, bavlna, kaučuk, tropické ovoce.**
 - Živočišná výroba: Extenzivní pastevečství skotu, ovcí, koz.
- **Těžba nerostných surovin:**
 - Obrovské bohatství, klíčový zdroj exportních příjmů.
 - Těžba je často v rukou zahraničních korporací, zisky neodcházejí do místních ekonomik.
 - **Ropa a zemní plyn:** Nigérie, Angola.
 - **Diamanty:** Botswana, Demokratická republika Kongo (DRK), Angola.
 - **Zlato:** Jihoafrická republika (JAR), Ghana.
 - **Platina a kovy skupiny platiny:** JAR (světový lídr).
 - **Měď:** "Měděný pás" (Copperbelt) - Zambie, DRK.
 - **Kobalt, koltan:** DRK (strategické suroviny pro elektroniku).
 - **Uran:** Niger.
 - **Bauxit:** Guinea.
- **Průmysl:**
 - Obecně slabě rozvinutý, zaměřen na zpracování zemědělských a nerostných surovin.
 - Nejrozvinutější průmyslovou zemí je **Jihoafrická republika (JAR)**.
- **Cestovní ruch:**
 - Velký potenciál, zejména v zemích s národními parky.
 - **Safari:** Keňa, Tanzanie, Botswana, JAR.
 - Limitován politickou nestabilitou a nedostatečnou infrastrukturou.

5. Problémy a konflikty

- **Chudoba a hlad:**
 - Více než polovina populace žije pod hranicí chudoby.
 - Časté hladomory, zejména v oblasti Sahelu a Afrického rohu, způsobené suchem (desertifikace).
- **Politická nestabilita a konflikty:**
 - Umělé hranice vedou k etnickému napětí a separatismu.
 - Občanské války a genocidy (Rwanda 1994, Dárfúr).
 - Vojenské převraty, korupce.
 - Působení teroristických skupin (Boko Haram v Nigérii, aš-Šabáb v Somálsku).
- **Zdravotní krize:**
 - Pandemie **HIV/AIDS** (nejvíce postižený region světa, zejména jih Afriky).
 - Rozšíření tropických nemocí: **malárie**, spavá nemoc, žlutá zimnice.
 - Nedostatek lékařské péče a léků.
- **Environmentální problémy:**
 - **Desertifikace:** Rozšiřování pouští, zejména v oblasti Sahelu, způsobeno nadměrnou pastvou, odlesňováním a změnami klimatu.
 - **Odlesňování:** Kácení tropických deštných lesů pro dřevo a získání zemědělské půdy.
 - **Pytláctví:** Nelegální lov ohrožených druhů zvířat (sloni, nosorožci, lidoopi).
- **Ekonomická závislost:**
 - Závislost na exportu jedné nebo několika málo komodit (ropa, kakao, měď), jejichž cena na světových trzích kolísá.
 - Vysoká zadluženost.

6. Regionální přehled

- **Západní Afrika:** Nejlidnatější (Nigérie - nejlidnatější stát Afriky), bohatá na ropu, kakao. Oblast Sahelu.
- **Střední Afrika:** Dominance Konžské pánve a deštného pralesa. Obrovské nerostné bohatství (DRK), ale extrémní chudoba a nestabilita.
- **Východní Afrika:** Oblast Východoafrické příkopové propadliny, Velká jezera, vysoké hory. Safari turismus (Keňa, Tanzanie). Africký roh (Etiopie, Somálsko) - nestabilita, hladomory.
- **Jižní Afrika:** Ekonomicky nejrozvinutější část. Dominance **JAR** (člen BRICS). Bohatství diamantů (Botswana), mědi (Zambie). Pouště Kalahari a Namib.
- **Madagaskar:** Velký ostrov s unikátní endemickou flórou a faunou (lemuři).